

kérdésben is barokkosan hatalmas irodalmat kapunk a középkori kategóriaelméletől a mai prototípus kutatásokig. Az igazi hiányérzet oka: nem mindig világos, hogy Eco szerint milyen súlya van mindennek az emberré válást és a gyermek fejlődését tekintve. Igen keveset tudunk meg, éppen a filosz hozzáállás miatt, arról, hogy milyen a kategóriarendszerek fejlődése, a mai életre jellemző szigorú kategorizáció és az úgynevezett tudományos vagy szigorú kategorizáció hogyan bontakozott ki az emberi kultúrában, illetve az emberré válás során, valamint, hogy a gyermekeknél hogyan is viszonyulnak egymáshoz a különböző funkcionális, perceptuális alapú és absztrakt kategorizációk. Ez az, ahol az olvasó úgy érzi, hogy a mai kognitív kutató jóval többet tud, míg Eco tudásának többete filológiai.

A kategorizációnak a használatból kiinduló kutatója számára a kategorizáció létkérdés, amikor meg akarja állapítani, hogy segíthetők-e a fejlődés folyamatai beteg gyerekeknél, vagy amikor szeretné

megállapítani, hogy alapvetően azonosak-e kategorizációs rendszerek az embereknél, függetlenül nyelvi hovatartozásuktól, vagy mikor arra szeretne választ adni, hogy kategorizációinkat hogyan alkalmazzuk abuzív módon a sztereotip gondolkodásmódokban. Ezek a pragmatikus élettani kérdések hiányoznak Econál. Az az olvasó érzése, hogy Eco, aki olyan kitűnően exponálja a valamire használható tudás problémáját mint szépíró, amikor újra felveszi a tudós szerepét, barokk lesz, skolasztikusan barokk. Építményeket akar felsorakoztatni, minél több klasszikus terminológia megmozgatásával. Megmutatja, hogy milyen bonyolult kérdésekkel él az ember, s nemigen merül fel nála az, ami a mai kognitív kutatók igazán hatékony nemzedéke számára sorskérdés: miért is olyan fontos ez a probléma. (*Umberto Eco: Kant és a kacsacsőrű emlős. Európa, Budapest, 1999. 428 o.*)

Pléh Csaba

A BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM TÖRTÉNETE

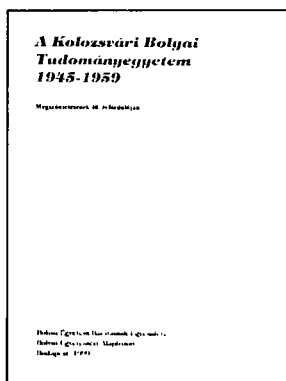
A Bolyai Tudományegyetem 1945 és 1959 közötti történetéről a hajdani tanárok és diákok szép kötettel emlékeztek meg. A tanulmányok sorából kiemelkednek azok, amelyek az egyetem sorsfordulóihoz kapcsolódnak, esszéisztikus formában vagy dokumentumokban mondják el tapasztalataikat.

Csögör Lajos előadja, hogy 1945 után miért maradhatott meg a magyar egyetem, s ugyanezt teszi *Obál Ferenc* a marosvásárhelyi Orvostudományi Egyetem létrejötté kapcsán. A többi tanulmány a magyar tanszékek tanárainak működését sorolja fel. Kiemelkedik *Antal Árpádnak* a magyar nyelvről és irodalomról szóló elemző munkája, amely kritikus elemeket is tartalmaz.

Az egyetem újabb sorsfordulója az 1956-os magyarországi forradalomhoz kapcsolódó beszámoló *Gagyi Balla István* tollából. Ebben a részt vevő tanárok és diákok véleményei alapján olvashatunk az

intézmény akkori helyzetéről s az ún. pártirányításról, amely a zaklatás és az erőszak különböző eszközeit is igénybe vette. *Bodor András* az egyetem felszámolását tárgyalja, és külön is szól az 1959. február 26-i gyűlésről, amelyen részt vett Ceaușescu is, és ahol felszólították Szabédi László professzort, hogy fogadja el a Babes és Bolyai egyetem létesítését. A zaklatások hatására Szabédi és Csendes Zoltán prorektor öngyilkosok lettek. *Balázs Sándor* pontokba foglaltan sorolja fel azokat az érveket, amelyek a nacionalizmustól az „egységes dolgozó nép” megosztásáig terjedő vádak hangoztatták, annak bizonyítására, hogy miért kell a két egyetemet egyesíteni.

Sebestyén Kálmán az egyetem válogatott bibliográfiájában mutatja be az intézmény széles körű oktatói és kutatói tevékenységét.

A kötet roppant tanulságos, mert egyrészt azt bizonyítja, hogy 1945 és 1959 között működött magyar egyetem Kolozsvárt, mégpedig a szocialista Románia keretei között. Másrészt arra is utal, hogy bármennyire is elvált a két egyetem tevékenysége, a magyar egyetem jól szolgált a román és a magyar együttműködést az

oktatás és a tudomány terén. Mindezek után érthetetlen, hogy a román nacionalizmus mai képviselői tiltakoznak a különálló magyar egyetem felállítása ellen, és némelyek beérik az ún. multikulturális egyetem létrehozásával. Jegyezzük meg, hogy a Bolyai Egyetemet az állam támogatta, így nem volt szükség egyházi vagy más civil szervezet bekapcsolására. A politikai átalakulás miatt a régi nacionalista érveket nem érdemes újra hangoztatni. Természetesen az új magyar egyetemnek alkalmazkodnia kell a megváltozott helyzethez és az oktatási és tudományos fejlődéshez. (*A Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem, 1945—1959. Szerkesztette Faragó J., Incze M., Katona Szabó I., Sebestyén K., A Bolyai Egyetem Barátainak Egyesülete Bolyai Egyetemért Alapítvány, Budapest, 1999. 340 o.*)

Köpeczi Béla

ÚJ LÉPÉS A DANTE-KUTATÁSBAN

„Dante, akit már életében is ki költőnek, ki bölcselőnek, ki teológusnak nevezett, minden írásában a lenyűgöző egyéni erőnek akkora bőségét árasztja, amelyetől az olvasó, a tárgytól függetlenül is, legyőzöttnak érzi magát. Az akarottnak mekkora erejét föltételezi a Divina Comedia rendíthetetlenül egyenletes kidolgozása is.”

(Jacob Burckhardt)

Kelemen Dante-tanulmányai — finom elemzésekkel, korrekter komparatistikával — mindenekelőtt a dantistáknak szólnak, bár a szépen megírt olvasmányos szövegeket tekintve, a Dante-tisztelők is sokat tanulhatnak majd belőlük.

Dante fölidézése az én szememben akaratlanul is Babits vívódásait folytatja és nyújt megoldást, alapos filológiai-filozófiai elemzésekkel. Babits számára a Dante-élmény és -fordítás mintegy ifjúkori szerelem, amely érettebb korában is újra meg

újra felidéződik, de már anélkül, hogy a fiatalság magabiztos fölényét (pl. Szász Károly vagy Gárdonyi Géza megoldásaival szemben) megtartotta volna. Ha Dantét Babits a legnehezebben fordítható auktornak tartotta, hozzátéve, hogy egy szövegnek csakis egy hű fordítása lehetséges, elénk tűnik a roppant vállalkozás, amibe belevágott.

S jöllehet a dantei tercinnak szépségéről, magyar visszaadásán módzatairól írja Babits a legtöbbit, nem siklik át e mű háttérét alkotó dantei filozófián sem: „a középkor szellemi szépségein és érdekességein”, ami Szász Károly szemében még mintegy „skolasztikus okoskodásnak” tetszett.

Életrajzi adatokkal most nem érvelve, a babitsi szöveg megmutatja, hogy a dantei mű filozófiai-teológiai interpretációja előzte meg a szöveg végső formába öntését. Ez azonban a hazai dantistákat — Toldy Ferencről Kardos Tiborig — kevésbé érdekelt. Kelemen tehát joggal fordul a külföldi (főként olasz) interpretátorok felé, jó érzékkel válogatva meg ezek közül a legalapo-